

**Analýza Ministerstva spravedlnosti o hodnocení institutu účinné lítosti
z pohledu Skupiny států proti korupci (GRECO) a OECD**

Na úpravu účinné lítosti v trestním řízení ve věcech korupce se GRECO zaměřilo ve třetím hodnotícím kole, které bylo zahájeno v r. 2007. Česká republika byla hodnocena v dubnu 2011 a zpráva obsahuje pouze stručnou informaci v odst. 64 - Obhajoba:

„Původní trestní zákon, který platil do konce roku 2009, obsahoval v § 163 ustanovení o takzvané účinné lítosti: „Trestnost přijímání úplatku (§ 160) a úplatkářství (§161) zaniká, pokud pachatel poskytl nebo slíbil úplatek pouze proto, že byl o to požádán a tuto skutečnost dobrovolně a bez odkladu ohlásil státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu“. Toto ustanovení bylo v novém trestním zákoníku, který vstoupil v platnost k 1. lednu 2010, zrušeno. Nový trestní zákoník tak neumožňuje žádnou zvláštní obhajobu; pouze pro případy, které jsou ještě posuzovány podle ustanovení původního trestního zákona, má obhajoba z důvodu účinné lítosti ještě význam.“

Tato otázka však byla zmíněna již v prvním hodnotícím kole v r. 2003, které však nebylo na otázku druhů obhajoby zaměřeno, a proto nebylo České republice uloženo žádné doporučení ke splnění. Zpráva nicméně uvádí:

„GET (skupina hodnotitelů – GRECO Evaluation Team) se dozvěděl, že probíhá diskuze o tom, zda má být ustanovení o „účinné lítosti“ (§ 163 trestního zákona), jak je popsáno v odstavci 15 výše, zachováno. Zatímco se považuje za žádoucí podporovat poskytování informací orgánům činným v trestním řízení, GET vnímá rozdíl mezi tímto druhem ustanovení a požadavkem zajistit oznamování podezření, jak se zmiňuje ve strategii pro boj s praním špinavých peněz. GET se domnívá, že správný postup osoby, které je nabídnut úplatek, nebo kterou někdo o úplatek požádá, je odmítnout takové jednání a oznámení takové události. S ohledem na to mohou ustanovení § 163 trestního zákona zacházet až příliš daleko jako možný nástroj umožnění stíhání trestných činů korupce, kde by se jinak obtížně získávaly důkazy. GET proto dospěl k názoru, že české úřady by měly zvážit přezkoumání tohoto ustanovení a posoudit jeho praktické dopady.“

V návaznosti na tuto zprávu z r. 2002 a na doporučení OECD z r. 2006 byla nejdříve aplikace účinné lítosti omezena pouze na vnitrostátní korupci a posléze z nového trestního zákoníku zcela vypuštěna. Proto GET v r. 2011 pouze konstatoval, že nový trestní zákoník žádnou možnost zvláštní obhajoby neumožňuje a dále ji nekomentoval. Takové konstatování obsahují všechny zprávy třetího hodnotícího kola těch států, jejichž právní řády zvláštní obhajobu nepřipouští. Z dosud přijatých zpráv třetího kola nicméně vyplývá, že GRECO zásadně nesouhlasí s úpravou, která pachatelům trestných činů podplácení i přijímání úplatku zajišťuje úplné vyvinění bez možnosti posouzení takového jednání soudem a následné navrácení úplatku pachateli. V následujícím přehledu se zaměřím zejména na státy Evropské unie a uvedu námitky, které GRECO proti jednotlivým úpravám předneslo.

K dnešnímu dni bylo Skupinou států proti korupci z 27 členských států EU hodnoceno 25. Hodnotící zpráva Rakouska a Itálie bude projednána během prosincového zasedání a následně bude zveřejněna. Z dosud veřejných zpráv vyplývá, že 14 členských států, včetně České republiky žádným zvláštním způsobem ustanovení o účinné lítosti neupravuje. Jedná se o Belgie, Kypr, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Německo, Irsko, Lucemburk, Maltu,

Nizozemí, Švédsko, Velkou Británií a ČR. Z velké části tedy jde o tzv. staré státy EU, které ve své právní úpravě upřednostnili ochranu svědka a tzv. whistleblowera (oznamovatele) a spolupráci pachatele trestného činu, který oznámil poskytnutí či přijetí úplatku považují za polehčující okolnost, o které rozhoduje v řízení soud.

Právní řády ostatních států EU upravují různým způsobem a rozsahem účinnou lítost. Jednoznačným a opakujícím se doporučením GRECO je **analyzovat a následně upravit automatické a povinné úplné zproštění viny pachatelů korupčních trestných činů na základě ustanovení o účinné lítosti**. Obecně je postoj GRECO takový, že odmítá automatické vyvinění osoby bez soudního přezkumu takového rozhodnutí, možnost uplatnění obhajoby na základě účinné lítosti bez časového omezení od spáchání trestného činu a možnost uplatnění obhajoby jak poskytovatelem, tak příjemcem úplatku. Účinná lítost v soukromé korupci je také sporná. Pro ilustraci uvádím podrobně příklady Lotyšska, Litvy, Polska a také Slovenska.

Lotyšský trestní zákon ve svém § 324 uvádí, že trestnost podplácení veřejného činitele zaniká v situacích, kdy je úplatek na osobě žádán veřejným činitelem, nebo pokud uplácející osoba – po předání úplatku – dobrovolně spáchání trestného činu oznámí. Trestnost osoby, která je prostředníkem či pomocníkem také zaniká, pokud tato osoba jednání oznámí. Státní zastupitelství v těchto situacích nemá žádnou pravomoc, pokud uplácející osoba dobrovolně předstoupí před orgány činné v trestním řízení před tím, než se tyto o spáchaném trestném činu dozví jiným způsobem, a trestný čin oznámí, pak nemůže být tato osoba stíhána. Pokud uplácející osoba takto před OČTŘ předstoupí a je podle § 324 vyviněna, úplatek se jí nevrací, ale připadá státu. Navíc je podle § 58, odst. 3 lotyšského TZ, který se vztahuje na korupci v soukromém i veřejném sektoru, možné vyvinění osoby v přípravném řízení - na základě rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, tzn. státního zástupce či policisty – pokud tato osoba poskytla zásadní pomoc při odhalování závažného či obzvláště závažného trestného činu, který je vážnější či nebezpečnější než trestný čin spáchaný touto osobou.

GRECO vyjádřilo znepokojení nad rozsahem tohoto ustanovení trestního zákona, neboť poskytuje hojně možnosti jeho zneužití. Znepokojující je zejména automatická povaha této obhajoby: pokud osoba oznámí spáchání trestného činu korupce před tím, než se o činu dozví orgány činné v trestním řízení, neexistuje možnost přezkumu vyvinění ani motivů uplácejícího. Ustanovení § 324 se však nevztahuje pouze na osobu přijímající úplatek, ale také na osobu podplácející. Pokud tedy iniciativa vzejde od podplácející osoby, která těžila z výhod svého jednání, které získala za poskytnutý úplatek a poté trestný čin oznámí ze strachu, že policie její jednání stejně odhalí, je její úplné vyvinění stěží uspokojivým výsledkem. Navíc § 324 nepožaduje, aby úplatkáři oznámili poskytnutí úplatku okamžitě, ale pouze do doby, než se orgány činné v trestním řízení o úplatku dozví. Taková úprava nezamezuje případným výhodám, které mohou poskytovatelé úplatku neoprávněně získat, a neomezuje aplikaci této obhajoby na situace, kdy iniciativa vyšla ze strany úřední osoby. Navíc může mít poskytovatel úplatku prospěch z tohoto ustanovení i v případech, kdy je úplatek na této osobě vymáhán („extorted“) bez toho, aby osoba spáchání trestného činu oznámila orgánům činným v trestním řízení. Proto GRECO doporučilo analyzovat § 324 a nedávné případy, ve kterých byla účinná lítost uplatněna, s ohledem na možná zneužití této obhajoby a doporučilo přijmout vhodná opatření.

Litvinský trestní zákoník upravuje v § 227 trestního zákona vyvinění z trestní odpovědnosti osoby, která byla nucena poskytnout úplatek a poté, co jej nabídla, slíbila či poskytla, oznámí toto jednání orgánům činným v trestním řízení před tím, než je jí oznámeno podezření ze

spáchání trestného činu (nebo pokud je úplatek nabídnut, slíben nebo poskytnut s vědomím orgánů činných v trestním řízení). Rozhodnutí o ukončení trestního stíhání uvedené osoby činí státní zástupce a je předmětem přezkumu ze strany soudu. Úplatky jsou vždy zabaveny, pouze v případě, že úplatkář jedná v mezích kontrolovaného předání (předstíraný převod) pod dohledem orgánů činných v trestním řízení, je mu úplatek vrácen. GRECO sice ocenilo, že litevský zákoník upravuje několik pojmů proti zneužívání účinné lítosti při vyšetřování trestných činů (např. přezkum rozhodnutí o zastavení trestního stíhání soudem), ale přesto se domnívá, že vynětí z trestní odpovědnosti je podle odst. 4 závazné a neposkytuje dostatečný prostor pro férové zhodnocení spoluodpovědnosti uplácejícího v jednotlivých činech. GRECO se také pozastavilo nad tím, že – i když se účinná lítost vztahuje pouze na činy, kdy je z uplácejícího úplatek vymáhán – § 227, odst. 4 hovoří o všech činech úplatkáře (včetně nabídky a slibu úplatku, což z něj jen stěží dělá oběť donucení). GRECO chápe, že v situaci, kdy je úplatek vymáhán osobami, které by jinak odmítli vykonat jejich povinnosti, může být existence ustanovení o účinné lítosti užitečné, ale takové ustanovení musí být předmětem skutečného soudního přezkumu. GRECO tedy doporučilo analýzu § 227 a případů, kdy byla účinná lítost uplatněna, s ohledem na možné zneužívání tohoto ustanovení a přijetí odpovídajících opatření.

Polský trestní zákon obsahuje účinnou lítost v § 229 a vztahuje se pouze na podplácení veřejných činitelů (podplácení, přijímání úplatku i nepřímé úplatkářství). Osoba, která poskytla úplatek se může vyvinut v případě, že materiální či osobní výhoda nebo jejich slib byl přijat a tato osoba oznámí spáchání trestného činu orgánům činným v trestním řízení před tím, než se o spáchaném trestném činu tyto orgány dozví. Nejvyšší soud ustanovení zpřesnil svým výkladem, dle kterého informace poskytnuté orgánům musí být důkazního charakteru, a ne operativního charakteru. Účinná lítost se neuplatní, pokud orgány činné v trestním řízení získaly relevantní informace o protiprávním jednání, které mohou být použity u soudu, jiným způsobem. Pokud je taková obhajoba úspěšně uplatněna, soud vynese rozsudek, ve kterém vyhlásí, že skutek byl spáchán, ale neuloží obviněnému trest, ovšem bez toho, že by okolnosti oznámení skutku jakkoli zkoumal. Dle zjištění hodnotitelů existuje mezi praktiky nejednoznačnost ohledně interpretace termínu „před tím, než se o spáchaném trestném činu tyto orgány dozví“, řada praktiků také kritizovala automatické a úplné vyvinutí bez možnosti uvážení soudu a zároveň informovali o falešných obviněních, se kterými se v praxi setkali. GRECO doporučilo analýzu situace a ustanovení trestního práva a případné přijetí odpovídajících opatření.

Slovenská republika do svého trestního zákoníku zahrnula účinnou lítost pro pasivní trestné činy korupce v § 86 odst. F). Tato obhajoba je možná tehdy, pokud je úplatek vyžádaný, pachatel dobrovolně učinil oznámení o trestném činu orgánům činným v trestním řízení a toto oznámení učinil bezodkladně. Pokud jsou splněny všechny tři podmínky, může vyšetřovatel prokurátorovi navrhnout, aby nebyl pachatel trestně odpovědný. Ten návrh posoudí a případně vydá souhlasné stanovisko. V tomto případě, pokud pachatel není trestně stíhán ani odsouzený, je úplatek zabaven na základě § 83 (ochranné opatření), navrácení prostředků z trestné činnosti se však může osoba domáhat v samostatném řízení. Pokud osoba oznámí orgánům činným v trestním řízení, že byla požádána o úplatek ještě před jeho poskytnutím, vystupuje nadále jako agent a k uplácení se použijí finance z rozpočtu policie, které se posléze do rozpočtu vrátí. Slovenské republice nebylo adresováno žádné doporučení ohledně institutu účinné lítosti.

Pro srovnání uvádím také doporučení Portugalsku, které má upravenou účinnou lítost v čl. 374-B trestního zákoníku (veřejní činitelé) a čl. 19-A zákona č. 34/87 ohledně politických

funkcionářů. Trest za aktivní a pasivní korupci nebude uložen v případě, že pachatel oznámí čin do 30 dnů od jeho spáchání, avšak před zahájením trestního řízení, dobrovolně odmítne nabídku či slib úplatku, který dříve přijal, vrátí neoprávněnou výhodu před dokonáním činu, či odstoupí od slibu či odmítne nabídku či požádá o vrácení úplatku. Vzhledem k tomu, že obhajoba na základě těchto dvou článků není automatická, GRECO doporučilo analyzovat a v souladu s touto analýzou upravit povinné úplné vyvinění osoby, které v návaznosti na uplatnění účinné lítosti nastane.

Dále uvádíme pouze znění jednotlivých doporučení dalším státům EU, které vyzývají k úpravě účinné lítosti:

- Bulharsko: „analyzovat a v souladu s tím upravit automatické – a povinné úplné – zproštění viny pachatele aktivní korupce ve veřejném sektoru v případech uplatnění účinné lítosti (čl. 306 TZ)“;
- Řecko: „(i) pokračovat v revizi aplikace ustanovení o účinné lítosti s cílem zjistit míru aplikace a potenciál pro zneužití ve vyšetřování a stíhání korupce, a přijmout, pokud bude třeba, příslušná opatření; (ii) zrušit ustanovení, které umožňuje automatický návrat úplatku úplatkáři“;
- Maďarsko: „analyzovat a v souladu s tím upravit automatické – a povinné úplné – zproštění viny pachatele vnitrostátní aktivní a pasivní korupce ve veřejném a soukromém sektoru v případech uplatnění účinné lítosti“;
- Portugalsko: „analyzovat a v souladu s tím upravit povinné úplné zproštění viny pachatele korupčních trestných činů ve veřejném sektoru v případech uplatnění účinné lítosti“;
- Rumunsko: „(i) analyzovat a v souladu s tím upravit automatické – a povinné úplné – zproštění viny pachatele aktivní korupce a nepřímého úplatkářství v případech uplatnění účinné lítosti; (ii) vyjasnit podmínky na základě kterých se může pachatel účinné lítosti dovolávat; (iii) zrušit navrácení úplatku jeho poskytovateli v těchto případech“;
- Španělsko (úprava platná pouze pro případy, kdy je úplatek vyžádán veřejným činitelem): „pokračovat v revizi aplikace ustanovení čl. 427 trestního řádu o účinné lítosti s cílem zjistit míru aplikace a potenciál pro zneužití ve vyšetřování a stíhání korupce, a přijmout, pokud bude třeba, příslušná opatření.“

Z uvedených informací vyplývá, že GRECO považuje za problematické situace následující případy:

- 1) účinná lítost může být uplatněna v plném rozsahu na aktivní i pasivní korupci a na nepřímé úplatkářství;***
- 2) zproštění viny je automatické, povinné a úplné bez kontroly a rozhodnutí soudu;***
- 3) úplatek se v plné výši vrací osobě, která jej poskytla.***

Pro dokreslení situace a postoje mezinárodních organizací přikládám také názor Pracovní skupiny OECD o podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (dále jen „Pracovní skupina“) k institutu účinné lítosti, který přijala v rámci hodnocení ČR v tzv. Fázi 2. Tento dokument byl projednáván Pracovní skupinou na plenárním zasedání ve dnech 25.-27. října 2006 jako bod programu 5.a). Na základě doporučení této skupiny došlo k omezení aplikace tohoto institutu pro trestní řízení podle trestního zákona č. 140/1961 Sb. ve smyslu novely č. 122/2008 Sb.

Hodnotící zpráva v člancích 153 - 163 (poznámky pod čarou 89 - 98) uvádí následující:

153. Paragraf 163 trestního zákona stanoví institut obhajoby na základě „účinné lítosti“:

§ 163

Zvláštní ustanovení o účinné lítosti

Trestnost podplácení (§ 161) a nepřímého úplatkářství (§ 162) zaniká, jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně bez odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.

154. Stanoví se tedy dvě podmínky pro úspěšnost obhajoby. Veřejný činitel musí podplácujícího o úplatek požádat a podplácující musí tuto skutečnost „dobrovolně a bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Podle komentáře k trestnímu zákonu je oznámení „dobrovolné“, je-li výsledkem svobodného rozhodnutí a není motivováno jinými faktory, například tím, že došlo k odhalení trestného činu. „Bez odkladu“ znamená „co možná nejdříve po spáchání trestného činu.“¹ České orgány během návštěvy také uvedly, že obhajoba bude úspěšná také v případě, kdy měl podplácující v úmyslu tuto záležitost oznámit, byl však zadržen dříve, než měl příležitost toto učinit. Shodou okolností, revidovaný trestní zákon, jenž byl nedávno zamítnut v Senátu, by byl zrušil ustanovení „bez odkladu“ požadované pro úspěšnou obhajobu.²

155. Je třeba uvést, že požadavek účinné lítosti v § 163 je plně ku prospěchu obhajoby, tzn. že pachatel je zcela zproštěn obvinění a stává se z něj svědek obžaloby. Další ustanovení umožňují soudům přihlížet při ukládání trestu k účinné lítosti jako k polehčující okolnosti.³

156. Postup je takový, že poté, co podplácující oznámí tuto skutečnost, musí policejní orgán a státní zástupce prošetřit, zda jsou splněny podmínky pro takovou obhajobu. Rozhodnou pak o úspěšnosti obhajoby. Soudy se tohoto řízení neúčastní. Jedinou výjimkou je situace, kdy obviněný tuto obhajobu vznesl u soudního líčení poté, co byla zamítnuta policejním orgánem a státním zástupcem. V takovém případě rozhoduje o úspěšnosti obhajoby soud.

157. Pokud jde o sankce, české orgány během Fáze 1 uvedly, že sankce propadnutí výnosů z úplatkářství se nevztahuje na podplácujícího, který projeví účinnou lítost. V tomto postoji došlo během Fáze 2 k obratu a české orgány uvedly, že propadnutí takových výnosů je možné podle § 73 trestního zákona. Komentář k trestnímu zákonu toto stanovisko podporuje.⁴ Státní zástupce musí požádat soud, aby vydal příkaz k propadnutí věci.

¹ Šámal, Púry, Rizman (2004), Komentář k trestnímu zákonu, 6. vydání

² Odpověď na dotazník, str. 38.

³ Trestní zákon, § 33(ch).

⁴ V: Šámal, Púry, Rizman (2004), Komentář k trestnímu zákonu, 6. vydání, autoři uvádějí, že propadnutí věci podle § 73 může být nařízeno u osoby, která projeví účinnou lítost, podle § 66 trestního zákona. Paragraf 66 je zvláštní ustanovení o obhajobě na základě účinné lítosti, která je možná jen u trestných činů taxativně uvedených v tomto ustanovení, a tento výčet neobsahuje podplácení zahraničních veřejných činitelů. Komentář tedy uvádí obhajobu na základě účinné lítosti, která se liší od ustanovení vztahujícího se na podplácení zahraničních veřejných činitelů. Hlavní hodnotitelé však došli k uspokojivému závěru, že propadnutí věci podle § 73 se vztahuje na oba instituty obhajoby na základě účinné lítosti, a to jak podle § 66, tak i podle § 163.

158. Česká republika tvrdí, že pro tuto obhajobu existují principiální důvody. Během hodnocení ve Fázi 1 Česká republika uvedla, že v případě, že je vznesena tato obhajoba, „mohou české orgány činné v trestním řízení snadno shromáždit v takové věci důkazy a zahájit trestní stíhání osoby, která požádala o úplatek. Úplatkářství již pak nepředstavuje nebezpečí pro společnost.“ A dále pak jsou podmínky pro vznesení této obhajoby „úzcе definovány”.⁵

159. V reakci na toto tvrzení Pracovní skupina poznamenala, že „přestože Úmluva nevylučuje uplatnění obecného institutu obhajoby jako obecného ustanovení trestních zákonů smluvních stran, Pracovní skupina zastává obecný názor, že obhajoba na základě „účinné lítosti“ představuje potenciál pro její zneužití.“ I přes ujišťování České republiky vyjádřila Pracovní skupina „své přetrvávající znepokojení nad tím, že by tato obhajoba mohla zajít dále, než stanoví institut obecné obhajoby.... a že by její uplatňování mohlo vytvořit právní mezeru při realizaci Úmluvy.“ Pracovní skupina se „během sledování Fáze 2 konkrétně zaměří na tuto problematiku.”⁶

160. Během Fáze 2 české orgány zopakovaly principiální důvody pro institut účinné lítosti. Tato obhajoba pomáhá při prevenci úplatkářství. Odrazuje veřejné činitele od požadování úplatků, protože i poté, kdy veřejný činitel požádá podplácejícího o úplatek, má tento podplácející stále ještě možnost „vymanit se z pout loajality mezi spolupachateli, kteří se snaží vyhnout trestu.”⁷ Tento institut obhajoby také napomáhá při odhalování úplatkářství, což je trestný čin, který se páchá potají, a tudíž se jen obtížně odhaluje. Zproštění viny u podplácejícího je často jedinou možností, jak trestný čin odhalit, a je to tudíž cena, kterou je nutno zaplatit za odhalení trestného činu.

161. Tento argument, že institut obhajoby vede k prevenci a odhalování úplatkářství, je však velmi málo (pokud vůbec) empiricky podložen. Policejní orgány během návštěvy tvrdily, že toto ustanovení se v praxi využívá, české orgány však nedokázaly poskytnout žádné statistické údaje o tom, jak často se tato obhajoba vznáší nebo jak je úspěšná. A kromě toho Nejvyšší soud dvakrát uvedl, že tento institut obhajoby se využívá jen velmi zřídka.⁸

162. Pracovní skupina se touto problematikou zabývala během 2. fáze hodnocení Slovenské republiky a zjistila, že institut účinné lítosti v těchto zemích je neslučitelný s článkem 1 Úmluvy. Podle názoru Pracovní skupiny Úmluva neuvažuje o tom, že by měl být podplácející trestně stíhán pouze v případě, že neučiní doznání dostatečně brzy.⁹ Je třeba podotknout, že institut účinné lítosti je v podstatě stejný jak v České, tak i ve Slovenské republice, protože je podložen stejným trestním zákonem.

163. Pracovní skupina se také zabývala principiálními důvody uváděnými Českou republikou na podporu institutu účinné lítosti. Pracovní skupina především zpochybňuje

⁵ WGB (2000), *Česká republika: fáze 1*, OECD, Paříž, bod 1.3 a Hodnocení část I.1.

⁶ WGB (2000), *Česká republika: fáze 1*, OECD, Paříž, Hodnocení část I.1.

⁷ Odpověď na dotazník str. 40.

⁸ Ve Stanovisku č. 17/1978 Nejvyšší soud uvedl, že: „případy, kdy je úplatkářství oznámeno dobrovolně a bez odkladu osobou, jež slíbila nebo poskytla úplatek jen proto, že o to byla požádána (§ 163), se prakticky nevyskytují.” Viz také Stanovisko č. 16/1986.

⁹ WGB (2005), *Slovenská republika: fáze 2*, OECD, Paříž, body 150-161. Česká republika zastává názor, že neexistuje žádný nesoulad mezi Úmluvou a obhajobou na základě účinné lítosti, „protože trestnost podplácení následně zaniká, není však vyloučena.”

užitečnost tohoto institutu, a to s ohledem na rozdíly mezi podplácením zahraničních a domácích veřejných činitelů. V případě, že je tato obhajoba vznesena ve věci podplácení domácího veřejného činitele, může Česká republika trestně stíhat toho veřejného činitele, který o úplatek požádal. V případě podplácení zahraničního veřejného činitele neexistuje žádná záruka, že dojde k trestnímu stíhání podpláceného zahraničního činitele, protože cizí stát toto trestní stíhání může zamítnout, nebo nemusí být jednání takového veřejného činitele v cizí zemi považováno za nezákonné. Pokud k takové situaci dojde, neposlouží institut obhajoby žádnému užitečnému účelu - trestný čin může být sice odhalen, avšak pachatelé zůstanou nepotrestáni a účelu spravedlnosti nebude dosaženo.¹⁰ Doporučení Pracovní skupiny pak zní následovně:

„V oblasti trestného činu podplácení zahraničních veřejných činitelů Pracovní skupina doporučuje, aby Česká republika provedla změny v legislativě a vyloučila u trestného činu podplácení zahraničního veřejného činitele obhajobu na základě účinné lítosti (článek 1 Úmluvy).“

I když se Pracovní skupina zaměřuje výhradně na velmi úzkou kategorii korupčních činů, konkrétně na uplácení zahraničních veřejných činitelů, a institut účinné lítosti ve smyslu výše zmiňované novely trestního zákona č. 122/2008 Sb. by pravděpodobně nebyl předmětem rozporů s Pracovní skupinou, lze názor Pracovní skupiny analogicky aplikovat i na případy uplatnění institutu účinné lítosti pro tuzemské korupční činy ve smyslu argumentace GRECO. Zde je třeba doplnit, že Trestněprávní úmluva Rady Evropy o korupci (ETS 173) nekriminalizuje pouze korupční trestné činy, ale vztahuje se i na činy praní peněz podle Úmluvy Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (ETS 141, č. 33/1997 Sb.), kde předikovaným trestným činem je některý z trestných činů korupce podle Trestněprávní úmluvy o korupci a dále na trestné činy v oblasti vedení účetnictví.

Další oblastí, které bude v případě znovuzavedení institutu účinné lítosti do českého právního řádu muset být věnována zvýšená pozornost, je soulad tohoto institutu s ustanoveními Úmluvy OSN proti korupci (UNCAC). Vzhledem ke skutečnosti, že účinná lítost byla trestním zákoníkem (zákon č. 40/2009 Sb.) vypuštěna, nebyl tento institut ve vztahu k UNCAC prozatím analyzován.

Závěr

V případě, že by se uvažovalo o znovuzavedení institutu účinné lítosti v případech korupce do právního řádu České republiky, měl by tento odpovídat standardům požadovaným mezinárodními organizacemi. Tzn., že by účinná lítost mohla být uplatněna pouze osobou, která byla o úplatek požádána a tato osoba před jeho poskytnutím, či bezprostředně poté, vše oznámí orgánům činným v trestním řízení. Účinné lítosti se nesmí dovolávat osoba, která sama úplatek požadovala či přijala a případné zproštění viny musí být zhodnoceno a potvrzeno soudem. Nesmí se tedy jednat o zánik trestnosti ve smyslu automatického, povinného a úplného vyvinění pachatele. Dále by úplatek neměl být automaticky vrácen jeho poskytovateli.

Vzhledem k mizivému využívání institutu účinné lítosti v případech korupce v průběhu účinnosti trestního zákona č. 140/1961 Sb. a k postojům mezinárodních organizací, se přikláním spíše k náležité úpravě institutu spolupracujícího svědka případně obviněného a

¹⁰ WGB (2005), *Slovenská republika: fáze 2*, OECD, Paříž, bod 160. Pracovní skupina také zvažovala a zamítla podobný argument týkající se institutu obhajoby na základě *concessione* (WGB (2004), *Itálie: fáze 2*, OECD, Paříž, bod 139).

důsledné ochraně svědků a především oznamovatelů, tzv. whistleblowerů. Na toto téma ostatně Česká republika již doporučení od GRECO dostala, a to v druhém hodnotícím kole.

Všechny zprávy GRECO jsou k nahlédnutí na stránkách Rady Evropy: www.coe.int/greco/evaluations.

Hodnotící zprávy Pracovní skupiny OECD pak na www.oecd.org/corruption v sekci Country reports on the implementation of the OECD Anti-Bribery Convention.